

Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 292 с.

Зінчук Катерина,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: Н.А. Басюк

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

«Людина грає тільки тоді, коли вона людина в повному розумінні слова, і вона буває цілком людиною лише тоді, коли грає.»

Ф.Шиллер

Одним з основних видів діяльності дитини, особливо молодшого віку, та найважливішим засобом її виховання є дитяча гра. Педагоги та психологи розглядають дитячу гру як особливу форму взаємовідносин дитини з оточуючої дійсності. У грі як у особливому історично започаткованому виді людської практики відтворюються норми людського життя і діяльності, підпорядкування яким забезпечує пізнання та засвоєння предметної і соціальної дійсності, інтелектуальний, емоційний і моральний розвиток особистості.

Більшість сучасних учених пояснюють гру як особливий вид діяльності, який вклався на відповідному етапі розвитку суспільства. Висловлювалися думки, що гра виникла раніше, ніж праця. Вперше з протилежним твердженням про те, що «гра – це дитя праці», виступив німецький психолог і філософ В.Вунт, а в подальшому цю точку зору розвинув російський філософ Г.Плеханов, вивчаючи проблеми походження мистецтва в людському суспільстві. Він прийшов до висновку, що гра має багатовікову історію і виникла в первісному суспільстві разом з різними видами мистецтва. Таким чином, Г. Плеханов підкреслив генетичну спільність мистецтва та гри. На його думку, в історії суспільства праця передувала грі.

С. Русова наголошує на значенні народних ігор як прадавнього результативного засобу виховання і навчання дітей. Народні ігри - багата скарбниця народної мудрості, досвіду поколінь у ті часи, коли не існувало наукової педагогіки [1, с.200]

Вивчаючи досвід зарубіжних педагогів, М. Кларін [2, с.120-121] узагальнив і згрупував дидактичні можливості гри:

- ❖ в ході навчальної гри учні оволодівають досвідом діяльності, схожим з тим, який би вони отримали в дійсності;
- ❖ навчальна гра дозволяє учням самим вирішувати важкі проблеми, а не просто бути споглядальниками;
- ❖ навчальні ігри створюють потенційно більшу можливість перенесення знань та досвіду діяльності з навчальної ситуації в реальну;
- ❖ навчальні ігри забезпечують навчальне середовище, негайно реагуюче на дії учасників;
- ❖ навчальні ігри психологічно привабливі для учнів; прийняття рішень в ході гри тягне за собою наслідки, на які учням неминуче доводиться зважати;
- ❖ деякі навчальні ігри акцентують досвід діяльності, який не є основним, а додатковим, другорядним, по відношенню до навчального матеріалу, який підлягає засвоєнню;
- ❖ матеріали навчальних ігор менш доступні, ніж традиційні навчальні матеріали, вони можуть бути дорогими, що викликає труднощі фінансового характеру;
- ❖ під час проведення ігор можливе значне пожвавлення, висока рухливість учасників, що не завжди подобається викладачам, адміністрації;
- ❖ після проведення навчальних ігор школярі більше обговорюють своє навчання з батьками, друзями, вчителями, починають більше користуватися бібліотекою.

Отже, гра повинна стати важливим компонентом діяльності молодших школярів.

Мета статті – розкрити завдання гри у формуванні особистості молодшого школяра, визначити роль вихователя у розвитку ігрової діяльності дітей.

Гра – це форма діяльності в умовних ситуаціях, що спрямована на створення і засвоєння людського досвіду, зафіксованого у соціально закріплених діях, у предметах науки і культури.

Гра являє собою особливу діяльність, яка розквітає в дитячі роки і супроводжує людину протягом всього життя. Не дивно, що проблема гри приваблювала і приваблює до себе увагу дослідників, не тільки педагогів і психологів, але й філософів, соціологів, етнографів, мистецтвознавців і біологів.

Суть дидактичної гри полягає у розв'язанні пізнавальних задач, сформульованих у цікавій формі. Процес розв'язування такої задачі зв'язаний з розумовим напруженням, з переборенням труднощів, що є засобом підсилення розумових зусиль молодшого школяра. Дидактична гра відрізняється від пізнавальних завдань наявністю притаманних грі таких структурних елементів:

- 1) пізнавально-навчальна задача;
  - 2) зміст;
  - 3) правило;
  - 4) ігрова дія;
  - 5) результат як закінчення гри
- Кожна гра виконує відповідні функції:
- 1) розважальну;
  - 2) діагностичну;
  - 3) комунікативну;
  - 4) коригуючу;
  - 5) самореалізацій;
  - 6) ігротерапевтичну [1, с.17].

Чітке визначення місця і значення гри в педагогічному процесі тісно пов'язане з вимогами до вихователя. Педагог насамперед повинен бути "організатором" дитячого життя, що розділяє з дітьми їх радості, успіхи і труднощі.

Беручи участь в житті дітей, в їхніх іграх, вихователь керується певними завданнями виховання.

В першу чергу необхідно виховувати громадські якості, на основі яких будується життя людей: дружбу, вміння діяти спільно, взаємодопомога, можливу вже для дітей цього віку, справедливість, правдивість, життєрадісність, товариськість, цілеспрямованість, організованість, особисту ініціативу, винахідливість, кмітливість, спритність

Уміння створити ігрову ситуацію, перенести учасників в іншу, частково умовну, площину реальності, затримати плин часу і викликати захоплення – все це є виявом високого професіоналізму організатора ігрової діяльності.

Одним з головних компонентів гри – колективізм. Кожне із завдань - від порівняно простий, до такої складної, як взаємодопомога, - може бути вирішена тільки в колективі дітей.

Слід чітко уявляти собі, що це тривалий процес, глибинний, що дає мало зовнішніх проявів, що характеризується повільними накопиченнями. Але добре відомо, що саме в вихованні необхідно велике терпіння. Результати виховання не скоростиглий плід [3, с.86].

Навчання в формі дидактичних ігор засноване на одній з закономірностей ігрової діяльності дитини - на його прагненні входити в умовну ситуацію, діяти за мотивами, які диктуються ігровою ситуацією.

Гра, більше ніж будь-яка інша діяльність в молодшій школі, вимагає від дитини певних вчинків, виявлення особистісних якостей. Тут дитина робить перші кроки, встановлюючи взаємини зі своїми однолітками, - це перша школа виховання суспільної поведінки. На основі взаємин формуються громадські почуття, звички, вміння діяти спільно, розуміння своїх і ще дуже простих, але спільних інтересів, розвивається цілеспрямованість дій, оцінка особистих і загальних досягнень. Разом з цим формується почуття співдружності, підпорядкування і рівності. Всім цим потрібно керувати [3, с.72].

Отже, гра її організація - ключ в руках дорослих, потужний засіб в організації навчання і виховання дитини. У грі формуються майже всі особливості і можливості особистості дитини.

Гра для дитини є природним засобом самовираження і дає їй можливість «програвати» свої почуття та проблеми.

Основною особливістю гри є те, що вона є відображенням дітьми оточуючого життя — діяльності людей, їх взаємовідносин, які віддзеркалюються в дитячій уяві.

У процесі ігрової діяльності молодших школярів необхідно враховувати такі психологічні особливості, як увага, мислення, пам'ять, сприймання, уява. Ці особливості сприятимуть підвищенню навчальних досягнень молодших школярів.

Формуванню пізнавальної діяльності молодших школярів сприяють прийоми різних видів. Зокрема такі, як предметні специфічні знання, специфічні види діяльності, логічні прийоми-мислення, логічні знання, дидактичні ситуації, участь учнів у спільній продуктивній діяльності в умовах дидактичних ситуацій, фронтальні та індивідуальні бесіди, ознайомлення учнів з сутністю логіко-розумових операцій, прийоми раціональної роботи з навчальним матеріалом, використання експертних оцінок, метод колективної генеральної ідеї, застосування опорних конспектів, умовних позначень, при веденні конспектів, виділення найголовнішого.

Будь-яка інструментовка ігор виправдана ще й психологічно: у грі дитина безтурботна, психологічно розкута і більше, ніж коли-небудь, здатна на повне вираження свого індивідуального "Я". Важливим стає таке завдання для вчителів початкових класів та вихователів: дати можливість кожній дитині через гру самовиразитися, самореалізуватися, як у процесі навчання так і в позаурочний час.

Потреба у грі ніколи не зникне в людини. Для дитини особлива цінність гри полягає не тільки в тому, що вона дає їй можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й у плані підготовки до різних сфер життя. Гра для дитини, особливо в молодшому шкільному віці, наділена ще й дослідницьким змістом, який дає змогу моделювати все те, що існує поза грою. Саме через гру дитина швидше знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням – із світом природи, з людьми; швидше опановує навичок і звичок культурної поведінки.

Список використаної літератури

- 1.Ельконин Д.Б. Психология игры. – М., 1999.
- 2.Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследования, игра, дискуссии (анализ зарубежного опыта). – Рига: Пед. центр "Эксперимент", 1995. – 176 с.
- 3.Усова А.П. Роль игры в воспитании детей/ Под ред. А.В. Запорожца. -М., «Просвещение», 1976. - 96 с.
- 4.Шевчук М.О. Дидактична гра як засіб пізнання і розвитку творчості учнів. -2014. -90с.